

KAPITEL 1

Hermeneutik – udgangspunktet for tekstanalysen¹

Læringsmål i kapitel 1

- at* blive i stand til at se, hvordan hermeneutikken udgør et udgangspunkt for samfundsvidenskabelig tekstanalyse,
- at* kunne se væsensforskellene mellem 'det at forklare' og 'det at forstå',
- at* skærpe forståelsen for væsentligheden af både tekstens og læserens kontekst i enhver analyse samt at opøve evnen til at integrere bevidstheden herom i analysen,
- at* forstå, hvad den hermeneutiske cirkel er, samt hvad det vil sige at bevæge sig mellem del og helhed i en analyse,
- at* forstå, hvad horisontsammensmeltning er og herunder forstå, hvordan en fortolker af en tekst til at begynde med har en væsensforskellig forståelse af verden, end hvad tekstens ophavsmand har,
- at* kunne skelne mellem forskellige undergrupperinger inden for den hermeneutiske tradition, bl.a. vedrørende uenigheden mellem Gadamer og Habermas.

1.1. Hermeneutik og hermeneutisk analyse

Hermeneutikken behandles i denne bog, fordi retningen har været toneangivende i mange år inden for især de humanistiske fag, når det drejer sig om tekstanalyse. Som sådan har hermeneutikken også spillet en betydelig rolle inden for det samfundsvidenskabelige syn på tekstanalyser,

1. Kapitlet er bl.a. baseret på Gadamer (1960), Højberg (2004), Berg-Sørensen (2012), Lejano (2006).

selv om det langt fra er alle i denne lejr, som er enige med hermeneutikkens tilgang, og selv om dele af den samfundsvidenskabelige diskussion heraf er i direkte opposition til hermeneutikken.

Hermeneutikken vedrører fortolkningen af sociale fænomener. Hermeneutikken er både en videnskabsteoretisk retning og en analysetilgang. I det følgende fokuseres på hermeneutikken som analysetilgang.

Ordet hermeneutik stammer fra græsk (»hermeneuein«) og betyder at fortolke eller oversætte. Hovedinteressen for hermeneutikken er at fremkomme med metoder til at analysere, hvordan mening dannes. Det er vigtigt, fordi mening og meningsdannelse gør det muligt for mennesket at orientere sig og navigere i verden. I den forbindelse bliver kontekst, sprog og erfaringer vigtige.

Hermeneutikken som analysetilgang kan med en vis ret kaldes udgangspunktet for alle de former for tekstanalyser, som præsenteres i denne bog. Forskellige teorier og tilgange kan udgøre rammen om tekstanalysen, men hermeneutikken er i en bestemt forstand det historiske udgangspunkt, som andre teorier og tilgange vedrørende tekstanalyse indrager eller opponerer imod.

Hermeneutikkens anvendelse i samfundsvidenskaberne hænger sammen med, at en del af det datamateriale, som forskerne benytter sig af, består af »meningsfulde fænomener«. Det betyder, at de sociale aktører, der analyseres, er menings- og betydningsbærere. Det gælder alt fra indholdet af ytringsfriheden, kongehusets rolle, betydningen af sociale klasser og til, hvad der lægges i begrebet »vestlige demokratier«. Der er tale om fænomener, hvis mening og betydning må forstås ud fra de mennesker, som tilskriver fænomenerne mening og betydning. I modsætning til naturvidenskaberne omhandler de humanistiske og samfundsvidenskabelige fag således fænomener, som stammer fra mennesker med bevidsthed og vilje. Det gør ifølge hermeneutikken også, at der må anvendes andre tilgange end i naturvidenskaberne.

Samtidig bevæger samfundsforskere sig i et genstandsfelt, der på forhånd er tæt fyldt op med fortolkninger og forhåndsforståelser, hvilket til lige mindsker entydigheden, når det drejer sig om analyser af den sociale verden. Det er endvidere ikke muligt at *observere* meningsfulde handlinger. Handlinger skal *forstås* som meningsudtryk, det er muligt at fortolke på.

Da hermeneutikken netop koncentrerer sig om forståelse og fortolkning, vil den oplagt kunne danne udgangspunkt for en analyse, når for-